

Signalementen

Marcel ten Hooven e.a. (red.):

De nieuwe wereld.

Amsterdam: Boom, 2009; 307 blz.; 24,90 euro

ISBN: 978-90-8506-671-2 / ISSN: 0167-9155

De nieuwe wereld is een gebundelde zomereditie van *Christen Democratische Verkenningen*, het kwartaaltijdschrift van het Wetenschappelijk Instituut van het CDA. De bundel presenteert een multidisciplinaire benadering van de veranderende machtsverhoudingen in de wereld, twintig jaar na de val van de Muur. In 1989 werd aangenomen dat de ideologische strijd gestreden was en in het voordeel van de liberaal-democratische rechtsstaten was beslecht. Vandaag de dag is duidelijk dat van de voorspelde harmonieuze wereldorde niets is terechtgekomen. Er wacht ons een onzekere toekomst. De bundel is in vijf delen gesplitst, waarin deskundigen discussiëren over wie de werkelijke politieke macht in handen heeft en welke ideologie in de toekomst zou kunnen overheersen. Het eerste deel gaat over de situatie van de Verenigde Staten. Is de macht van de Verenigde Staten tanende of veerkrachtig? Kan het land nog voldoende macht ontplooiën om de

rol van internationaal architect te handhaven? De artikelen, geschreven vanuit uiteenlopende invalshoeken, geven een divers beeld. In het ene artikel 'schreeuwt de wereld om vooruitziend Amerikaans leiderschap', terwijl in het volgende artikel wordt geconcludeerd dat Amerika 'niet meer de grootmacht van weleer zal zijn'. Het tweede deel onderzoekt in hoeverre Europa nog een machtsfactor van belang is in de wereld. Kan Europa als vredesbemiddelaar en cultureel centrum van de wereld duurzame ontwikkelingen ondersteunen en zich als 'zachte macht' profileren? Opnieuw is het beeld verdeeld: auteurs zijn *positivo* of *scepticus* en de lezer wordt gestimuleerd vanuit iedere invalshoek mee te kijken. Is de EU toeschouwer of medespeler, machtig of onmachtig of gewoon een 'eeuwige theedrinker'? In deel drie staan Rusland, Azië en het Midden-Oosten centraal, met o.a. bijdragen over de opkomst van China en over het Palestijns-Israëliësch conflict. Dit

deel bewijst dat autoritaire regimes economische bloei kunnen genereren. Mensenrechten, strijd om invloedssferen, conflictbeheersing, de oosterse mentaliteit en de algemene buitenlandse politiek van de regio's passeren de revue. In de delen vier en vijf worden respectievelijk de internationale betrekkingen van vandaag en die van morgen behandeld. Wat is de normerende betekenis van het internationale recht? In deze delen wordt een macropositie ingenomen en het grotere belang van internationale betrekkingen onderzocht. Enerzijds benadrukt een aantal auteurs dat de internationale gemeenschap en samenwerking van groter belang worden en we ons in de richting van een mondiaal bestel bewegen. Anderzijds vindt men dat het Amerikaanse tijdperk nog niet voorbij is. Nog een invalshoek beklemtoont dat de 'spelletjes' van de geopolitiek draaien om schaarse energiebronnen. Naar welke *nieuwe wereld* bewegen wij ons? (L.v.d.S.)

Deze rubriek staat onder redactie van dr Fenna van den Burg. Bijdragen aan deze aflevering werden verzorgd door Leonie van der Stijl (L.v.d.S.), studente geschiedenis aan de Rijksuniversiteit Groningen en thans als stagiaire verbonden aan het redactie bureau van de *Internationale Spectator*; drs Sico van der Meer (S.v.d.M.), wetenschappelijk medewerker van het *Clingendael Security and Conflict Programme* (CSCP); en door Fenna van den Burg (F.v.d.B.).

De aanwinstenlijst van de bibliotheek van Instituut Clingendael wordt maandelijks gepubliceerd op de Clingendael-website:
www.clingendael.nl/resources/library/acquisitions

Margriet Brandsma & Marjolijn Uitzinger:

Na de muur. Oog in oog met het nieuwe Duitsland.

Amsterdam: Uitgeverij Balans, 2009; 254 blz.; 17,95 euro

ISBN: 978 94 600 3180-95

In *Na de muur* gaan de journalisten Brandsma en Uitzinger na wat er de afgelopen 20 jaar van het Verenigde Duitsland terecht is gekomen: 'Veertig jaar hebben de twee Duitslanden naast elkaar geleefd, twintig jaar proberen ze nu één land te worden. Hoe ver zijn de burens daarmee: hoe gaat het met Duitsland sinds de *Wende*, de vreedzame revolutie van 1989? Gaat die *Mauer im Kopf* ooit nog weg, de grens die *Ossies* en *Wessies* nog altijd zeggen te voelen in hun hoofd? Daar proberen we in het boek achter te komen.' De auteurs deden dit mede aan de hand van talloze gesprekken met en uitlatingen van bekende en onbekende Duitsers en Nederlanders. Zo komen Hans-Dietrich Genscher (ex-minister van Buitenlandse Zaken, die de DDR ooit inruilde voor de Bondsrepubliek) en de uit de DDR afkomstige huidige Bondskanselier Angela Merkel aan het woord. En van Nederlandse zijde o.a. Ruud Lubbers, Ben Knapen, de

oud-ambassadeurs Ben Bot en Jan van der Tas en schrijvers als Tessa de Loo, Cees Nooteboom en Maarten 't Hart. Er komt een veelkleurig beeld van het 'onaffe' nieuwe Duitsland tevoorschijn, alsmede een haast kaleidoscopisch beeld van Berlijn, dat zoveel aantrekkingskracht op buitenlanders uitoefent. Het nieuwe Duitsland is nog steeds een natie in wording, met een soms tegenstrijdige kijk op de huidige situatie van de kant van zijn burgers en met nostalgische gevoelens van vele 'osis' naar vroeger tijden. Zij brachten hun kinderen met liefde groot, zo is het commentaar van Angela Merkel op deze gevoelens, vierden mooi kerstfeest en keken naar goede toneelstukken. 'Dat verandert niets aan het feit dat de DDR een onrechtsstaat was. Het dagelijks leven ging altijd gepaard met observeren, bewaken en bespioneren.' (blz. 45) Er is een apart hoofdstuk gewijd aan de 'spannende metropool' Berlijn, met zijn 3,4 miljoen inwoners, die na de

Muur ware volksverhuizingen doormaakte. Het is een stad waar bijna 180.000 Turken, 200.000 Russen en vele andere groepen buitenlanders wonen, met een enorm begrotingstekort, grote werkloosheid en talloze vernieuwingen; en waar oudere Berlijners niet altijd de weg meer weten. 'Het nieuwe Duitsland presenteert zich in de wereld als één land, één natie. Zo ver is het in het binnenland nog niet. Er is de afgelopen 20 jaar hard aan gewerkt, zowel in West- als in Oost-Duitsland. Maar daarvoor bestaat intern niet veel waardering. West-Duitsers hebben nog steeds weinig waardering voor Oost-Duitsers. Ze voelen zich nog altijd superieur.' En Oost-Duitsers spiegelen zich wellicht te veel aan het westen, terwijl het reëler zou zijn zich te spiegelen aan landen als Polen, Hongarije of Tsjechië. 'Twintig jaar is te kort om één land te worden,' zo stellen de auteurs op blz. 250-251. (F.v.d.B.)

M. de Weger, F. Osinga & H. Kirkels (red.):

NL-ARMS, Netherlands Annual Review of Military Studies, Complex operations: Studies on Lebanon (2006) and Afghanistan (2006-present).

ISSN: 0166-9982

Deze studie is de twaalfde jaarlijkse uitgave van de faculteit krijgswetenschappen aan de Nederlandse Defensie Academie. De Academie wil mede met behulp van uitgaven als deze de kansen op succes van militaire missies vergroten en het niveau van educatie van cadetten verbeteren. De uitgave vindt plaats in het kader van een serie onderzoe-

ken naar contemporaine militaire conflicten. De eindredacteuren beginnen met het uiteenzetten van het algemeen kader. Ze stellen dat de manier van oorlogvoeren is veranderd. Er is geen categorisering meer mogelijk van oorlogvoering, dat een dynamisch, constant wispelturig fenomeen is geworden. Niet-militaire middelen zijn nodig om voorwaar-

den voor veiligheid te creëren, omdat directe, louter militaire confrontatie met een duidelijk te definiëren vijand en met behulp van conventionele middelen nog zelden mogelijk is. Oorlogvoering is een combinatie geworden van het gebruik van guerrillatactieken, *high tech*-middelen en terroristische aanslagen, vaak gefinancierd door criminele organisaties.

Als niet-statelijke actoren een oorlog beginnen, wordt de situatie des te chaotischer. Een variëteit aan wapens wordt ingezet, gewelddadige uitbarstingen zijn een immer latente dreiging, culturele of godsdienstige motieven worden als rechtvaardiging van het geweld gebruikt en er ontstaat vaak een klimaat van onzekerheid en achterdocht. Bovendien zijn met de interventie en de controle over een gebied de vijandelijkheden nog niet afgelopen en kan een situatie van voortdurend sluimerend verzet ontstaan. Het conflict kan niet meer in officiële termen gewonnen worden. Met wie moet er, in het geval van strijd tegen een groepering, een vredescontract ondertekend worden? Het winnen

van *the hearts and minds* van de bevolking is dus noodzakelijk en dit behelst een holistische benadering. Een scala aan onderzoekers presenteert in *NL ARMS* visies, problemen en oplossingen, en wel aan de hand van twee casussen: de missie in Libanon (2006) en Afghanistan (2006-nu). De rode draad is de aanname dat succes van missies in een complexe, vijandige omgeving op samenwerking en creatieve denkmethoden berust. De studie is een combinatie van reflectie, evaluatie en onderzoek naar militaire operaties in het buitenland. Daarmee blijft de bundel niet steken in een eenzijdige, operationele benadering, maar worden internationale relaties en juridische perspectieven meegenomen in het geheel en ont-

staat er een interdisciplinaire studie. Zo behandelt Theo Brinkel staatsvorming, Sjoerd Both de beweging van Hezbollah, gaan Ted Jansen en Guus de Koster in op veranderende richtingen waarin conflicten zich bewegen, hanteert Allard Wagemaker een veiligheidsbenadering, analyseert Hans Hovens hervormingen van de politiemacht en vraagt Michiel de Weger zich af hoe de internationale samenwerking in militaire context verloopt. Omvang en complexiteit van militaire operaties zijn een grote uitdaging voor de militaire leiders van vandaag. Studies naar de oorlogen in Afghanistan en Libanon illustreren de omvang van de complexiteit. (*L.v.d.S.*)

Martin Roemers:

Relics of the Cold War.

Ostfildern: Hatje Cantz Verlag, 2009; 144 blz.; 35,- euro

ISBN 978-377572534-7

‘Een foto zegt meer dan duizend woorden,’ hoort men fotoliefhebbers wel eens beweren. Als het om internationale betrekkingen gaat, lijkt dat echter niet altijd het geval. Dit blijft toch vaak een wat abstract onderwerp, waarin de dienst wordt uitgemaakt door diplomaten in vergaderzaaltjes – fotogeniek kan men dat moeilijk noemen. Dat een fotoboek de kolommen van de *Internationale Spectator* haalt, mag dan ook bijzonder heten. Dit boek toont een weinig belicht aspect van plotselinge veranderingen in internationale betrekkingen: plekken die lange tijd van het grootste belang waren, verdwijnen plotseling in de vergetelheid. De gerenommeerde Nederlandse fotograaf Martin Roemers is de afgelopen jaren met zijn camera op zoek gegaan naar sporen van de Koude Oorlog in het landschap, in zowel Oost- als West-Europa. Het resultaat is dit luxe uit-

gevoerde boek, vol prachtige foto's die de troosteloosheid van eens zo dreigende plekken in vol ornaat tonen, en die bovenal een magnifieke illustratie vormen van de vergankelijkheid van de geschiedenis. Twintig jaar na de val van de Muur tonen de vervallen bunkers, verlaten kazernes, overwoekerde vliegvelden en andere ooit zwaar beveiligde plekken hoezeer internationale betrekkingen aan verandering onderhevig kunnen zijn. Leken beide zijden van het IJzeren Gordijn tientallen jaren werelden van verschil, nu overheerst op de door Roemers bezochte plekken overal hetzelfde verval. Hoewel de teksten in het boek, korte inleidingen door respectievelijk Roemers zelf, columnist H.J.A. Hofland en fotografiedeskundige Nadine Barth, ook zeker het lezen waard zijn, gaat het hier toch vooral om een kijkboek. De 73 groot afgedrukte kleurenfoto's zullen de lezer ongetwijfeld

aanzetten tot al dan niet melancholische bespiegelingen. Roemers is er, kortom, uitstekend in geslaagd een belangrijk aspect uit de recente geschiedenis der internationale betrekkingen in beeld uit te drukken. (*S.v.d.M.*)